

הרב עידו רכניץ

התבוננות בנעשה בשטח מגלה שבתי דין הפועלים על פי דין תורה הולכים ומתרבים, פסקיהם זוכים לאמון ולהערכה, וגם החקיקה פועלת בכיוון החיובי. משום מה, דווקא את הדתיים עדיין צריך לשכנע

יש חוזים

לפני כשבע התקיים הכנס ה-12 של דייני בתי הדין, והשתתפו בו עשרות דיינים ותלמידי חכמים. הכנס, ביוזמת מכון 'משפטי ארץ' ועמותת 'הליכות עם ישראל' בראשות הרב רצון ערוסי (שמקיימת במקביל את הכנס הבינלאומי לדיני ממונות), עסק השנה במעמדה של חברה בע"מ בבתי הדין. הכנס נפתח בהרצאה מקצועית של עו"ד צבי וולפסון, לאחר מכן הציג הרב אלעזר גולדשטיין ממכון 'משפטי ארץ' נייר עמדה בן 30 עמודים. על בסיס שני אלה התקיים דיון בין דייני בתי הדין בראשות הרב יעקב אריאל שליט"א. מדובר בדיון ייחודי שבו כל הדיינים מביעים עמדה, ובסופו הרב אריאל חותם בעמדתו שלו. לאחר הכנס מכון 'משפטי ארץ' נוסח של החלטה מוסכמת, ולאחר סדרה של תיקונים מצד אבות בתי הדין, ההחלטה תיחתם ותהפוך למדיניות ההלכתית המחייבת, לפחות ברשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'.

תהליך זה כבר נעשה ביחס לסוגיות יסוד אחרות, כגון: פשרה, חיוב בהוצאות משפט, עדות מומחה, מעמדם של חוקי המדינה, ועוד.

הכנס הוא מצטרף לזווית נוספת של עבודת מכון 'משפטי ארץ' מול הציבור הרחב, שבה המכון מציע לציבור דוגמאות חוזים על פי ההלכה: חוזה שכירות, חוזה מכר דירה, צוואות, חוזה עם קבלן בניין, חוזה עבודה ועוד. החוזים יצאו לאחרונה בספר 'משפטי ארץ ד': חוזים ודיניהם', ואת החוזים עצמם אפשר להוריד מאתר 'דין תורה' לעריכה ושימוש. החוזים מותאמים לדין תורה וגם לחוק במדינת ישראל, והם מנגישים את המשפט העברי לשימוש פרקטי יומיומי. אלפי חוזים כאלה כבר נחתמו, והם הפכו לחלק מהחיים העסקיים

יש דיינים

במקרה של מחלוקת בין צדדים לחוים אלה, ואף בין צדדים לעסקאות ללא חוזה, המחלוקת נידונת בפני בתי הדין לממונות. בתי הדין פועלים במסגרת חוק הבוררות, שמחייב את הצדדים לציית להחלטת בית הדין, ובמקרה הצורך אפשר אף להסתייע בהוצאה לפועל. מתוך היכרות אישית עם רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית' אני יכול לספר על שמונה בתי דין (האחרון נפתח בחיפה לפני שבועיים), ועל מאות פסקי דין מנומקים (החשובים שבהם פורסמו באתר הרשת) שזוכים להערכה מהקהילה המשפטית של מדינת ישראל.

בתי הדין לממונות עוסקים בכל מה שיש בתחום הממוני: חוזים, מכר, נדל"ן, מניות, עבודה, קבלני בניין, זכויות יוצרים, תביעות דיבה, ואפילו חלוקת רכוש בין בני זוג במקרה של נירושין ח"ו. בתי הדין עוסקים בכל, החל בתביעות קטנות וכלה בתביעות על מיליונים. החוק הוא חוק התורה, והוא אפקטיבי וניתן ליישום. בהקשר הזה חשוב לציין שאחד האתגרים המרכזיים של דייני בתי הדין הוא דווקא לשכנע את הדתיים. החילונים והמסורתיים מאמינים שדין תורה מסוגל להכריע בצורה הוגנת ורזיה. אבל דווקא אלה שלמדו מתקשים: ומה עם נרמא? ומה עם עדות נשים? ואיך תכריעו במחלוקת? לכל השאלות ישנן תשובות, שאין זה המקום להאריך בהן, אבל הן קיימות (חפשו ברשת, וכן הח"מ מוכן להשיב לכל שואל), וחשוב מכך - זה פשוט עובד.

לוקחים אחריות

כל התיאור הזה נועד לשכנע את מי שעוד לא השתכנע שמשפט התורה כבר כאן.

פשוט כך, בלי לשנות את החוק, בלי להתחנן בפני הנהלת בתי המשפט, ובלי לדבר על מה שמישהו צריך לעשות, משפט התורה כאן בשביל להישאר ולהתפתח.

אין זה אומר שאפשר להסיר אחריות מגבה של מערכת המשפט, ממש לא. יש לתקן את חוק יסודות המשפט (התיקון כבר עבר בוועדת השרים לחקיקה)

ולחייב את השופטים להתייחס למשפט העברי. זה חשוב במיוחד לנושאים שאי אפשר לדון בהם בבתי הדין, ובמיוחד בתחום הפלילי והמנהלי.

אבל גם עם התיקון לחוק וגם בלעדיו, המהפכה נוע תנוע.

חשוב מכך, חוק הבוררות מעביר את האחריות על משפט התורה אלינו, האזרחים. בכנס פתיחת בית הדין 'ארץ חמדה גזית' בחיפה דיבר הרב סיני לוי, דיין בבית הדין הרבני בחיפה (לשעבר אב"ד ברשת), והדגיש את האחריות:

האחריות של הדיינים לדון דין אמת לאמתו - על פי הזמן והמקום, דין איכותי, מקצועי, שמיישם בתבונה את משפט התורה בהקשר הרלוונטי. כזה שמבין שלא מדובר ב"נזור הדבק". כזה שמקפיד על שמירת המאפיינים הייחודיים של משפט התורה, אך לא שונה בהתקשות על פרטים שכבר גדולי ישראל כתבו שיש לשנות בתקנות.

האחריות של לומדי התורה לחקור את הסוגיות המשפטיות האקטואליות באופן מעמיק, ולהמשיך ולפתח את התשתית לבתי הדין. בהקשר הזה, עבודתו של פרופ' רקובר היא לא פחות ממדהימה, וסדרת הספרים שלו היא כלי עבודה שאין לו תחליף בעבור דייני בתי הדין לממונות.

ואחרון חביב, הציבור. לציבור יש אחריות להיות שותף למהפכה ולתת אמון בבתי הדין. להאמין שהדיינים בירושלים ובבני ברק, בפתח תקווה, בתל אביב ובחיפה, מסוגלים לרדת לעומק הדין, להבחין בין אמת לשקר, וליישם את משפט התורה במקרה הפרטי שלפניהם. לציבור יש אחריות שלא לחכות למחלוקת המשפטית אלא לקבוע בכל חוזה בית דין לממונות כבר מוסכם - קביעה שיש לה תוקף משפטי מחייב. אבל חשוב מכך, זוהי קביעה שיש בה הצבעה ברנליים בעד משפט התורה, ובבחירות האלה כל קול קובע.

בעבור כל מי ששותף למהפכה האדירה הזו, והחשובים מכולם - בעלי הדין, משפט התורה כבר כאן, והמשך ההתפתחות שלו אינה תלויה באיש חוץ מאשר בנו עצמנו.

הרב עידו רכניץ הוא חוקר במכון 'משפטי ארץ' ודיין ברשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'.

אין זה אומר שאפשר להסיר אחריות מגבה של מערכת המשפט, ממש לא. יש לתקן את חוק יסודות המשפט (התיקון כבר עבר בוועדת השרים לחקיקה) ולחייב את השופטים להתייחס למשפט העברי. זה חשוב במיוחד לנושאים שאי אפשר לדון בהם בבתי הדין, ובמיוחד בתחום הפלילי והמנהלי. אבל גם עם התיקון לחוק וגם בלעדיו, המהפכה נוע תנוע.